

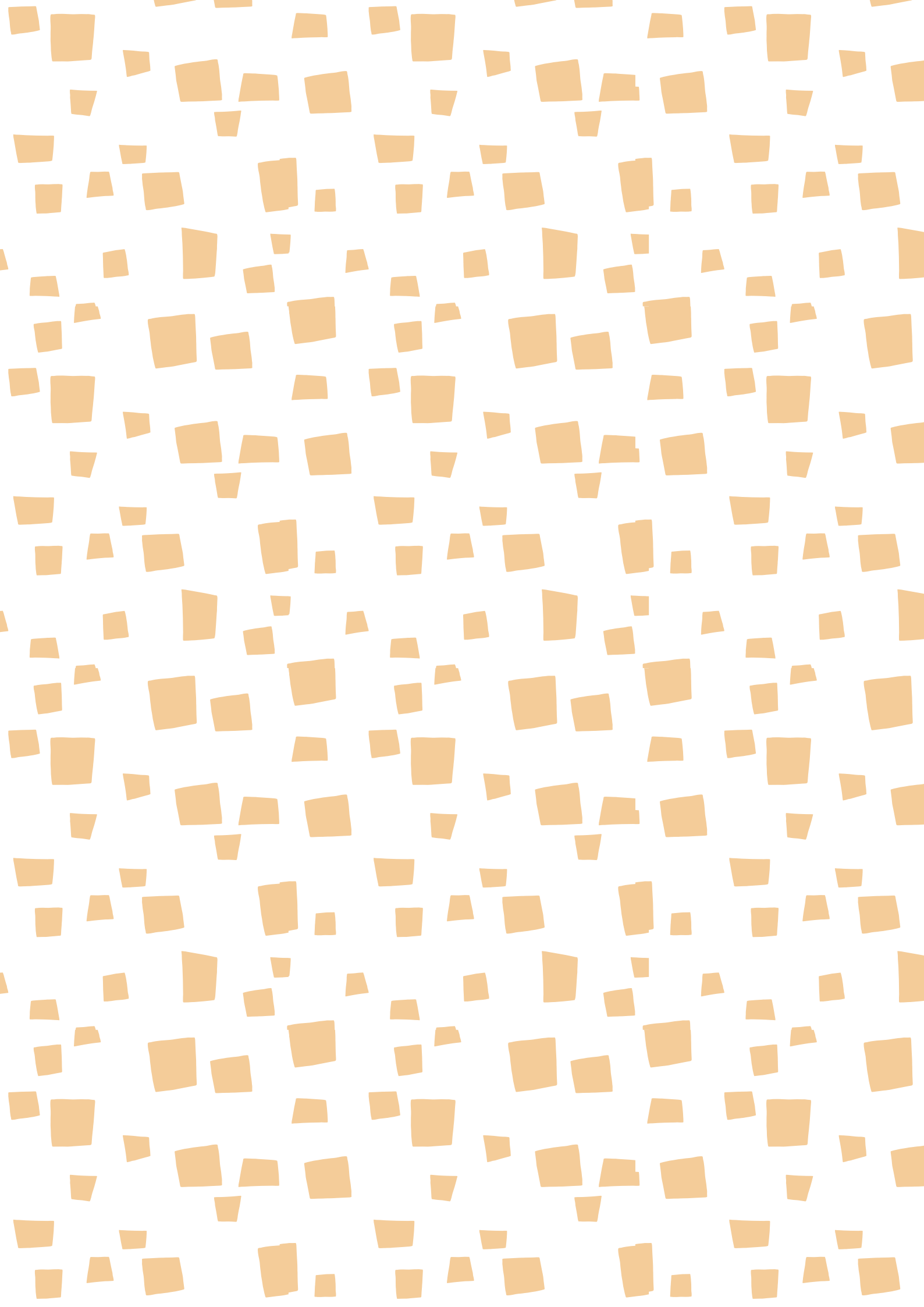
Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

DÍTĚ

**DŮLEŽITÝ AKTÉR PŘI ŘEŠENÍ
RODINNÉ SITUACE**

**PROJEKT ZAOSTŘENO NA RODINU II.
DOBA REALIZACE: 1.10.2019 - 31.09.2021**

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Poděkování

Na přípravě této brožury se podílely Lujza Demuthová, Veronika Štiglerová, Silvie Elsnerová, Denisa Fialíková, Kateřina Martínková a Eva Zakouřilová.
Za jejich spolupráci jim děkujeme.

Projekt Zaostřeno na rodinu II. navazuje na stejnojmenný projekt, který realizovala nezisková organizace IQ Roma servis v letech 2017 - 2019. Oba projekty reagují na konzervativní způsob práce s ohroženými dětmi a rodinami, které jsou často nedostatečně zapojeny do řešení vlastní životní situace. Zvýšené zapojení rodin do řešení svých problémů a aktivizace přirozených zdrojů, včetně bezpečné participace dětí, lze podpořit prostřednictvím kvalitních případových, interaktivních a rodinných konferencí, na které se tento projekt zaměřuje.

Cílem projektu je tedy realizovat v Jihomoravském kraji kvalitní konference všeho druhu, důsledně evaluovat jejich dopad a sdílet dobrou praxi, která bude mimo jiné inspirovat další sociální pracovníky a instituce k využívání těchto nástrojů. Spolupráce se sociálními pracovníky a dalšími odborníky, kteří pracují s ohroženými dětmi, je také jednou z důležitých aktivit projektu. Významnou součástí projektu je také navýšení kapacit organizátorů a facilitátorů případových, interaktivních a rodinných konferencí, aby bylo možné v rámci Jihomoravského kraje tyto nástroje využívat efektivně a smysluplně, pod vedením profesionálů, kteří těmto metodám rozumí.

Projekt je realizován za podpory Evropského sociálního fondu prostřednictvím operačního programu Zaměstnanost.

Kontakt

Klára Hamplová odborná garantka projektu
tel. č.: 775 867 367, klara.hamplova@iqrs.cz

EDITORIÁL

V rukou držíte brožuru, která je doplňujícím materiálem k závěrečné konferenci projektu Zaostřeno na rodinu II. Konference s názvem “Dítě – důležitý aktér při řešení rodinné situace” je vyvrcholením dvouletého úsilí o šíření vynikajících metod práce s rodinou: případových, interaktivních a rodinných konferencí. V průběhu projektu bylo obrovské množství výzev, které souvisely primárně s pandemií, která na dlouhé měsíce zastavila možnost setkávat se a realizovat konference. O to větší radost máme z toho, že se můžeme setkat na naší závěrečné konferenci a společně sdílet poznatky nejen o konferencích, ale také o dalších zajímavých metodách práce s dětmi, které podpoří Vaši snahu o jejich větší zapojení do řešení rodinné situace.

Tento sborník nápadů a možností Vám může sloužit jako inspirace pro práci s ohroženými dětmi a věříme, že jejich implementace do praxe Vám přinese spoustu nových zkušeností a zážitků. Hlavně však může pomoci dětem snadněji vyjádřit svůj názor, více se zapojit do řešení a být slyšet. A to je cílem nás všech, kteří s ohroženými dětmi pracujeme.

Tým Zaostřeno na rodinu II.

OBSAH

Případová konference	7
Interaktivní případová konference.....	8
Rodinná konference.....	10
Práce s interaktivními nástroji	11
Komunikační bedna.....	15
OZON.....	17
F.I.E.	18

PŘÍPADOVÁ KONFERENCE

Popis metody

Případová konference (PK) je plánované a koordinované společné setkání klienta, jeho rodiny a všech, kteří pro ně představují, nebo mohou představovat, podpůrnou síť. Cílem setkání je výměna informací, zhodnocení situace dítěte a jeho rodiny, hledání optimálního řešení a plánování společného postupu, který povede k naplňování potřeb dítěte. **Výstupem případové konference je tzv. akční plán**, který shrnuje nejbližší kroky k řešení dané situace, na kterých se rodina domluvila společně s odborníky.

Organizace případové konference

Důsledná organizace případové konference je základem pro její úspěšný průběh. Všichni účastníci konference (dítě, dospělí i odborníci) jsou vyškoleným organizátorem připraveni na průběh tohoto setkání.

Úkolem organizátora je:

- **Vyjasnit hlavní cíl setkání** - Organizátor rodině představí cíl konference, který stanovuje svolavatel (nejčastěji pracovník OSPOD). Rodina má možnost se k cíli vyjádřit a případně navrhnout jeho změnu. Pokud svolavatel se změnou souhlasí, je možné cíl setkání proměnit, aby více reagoval na potřeby dítěte a rodiny. Je klíčové, aby rodina vnímala PK jako smysluplnou a byla s jejím cílem ztotožněna.
- **Informovat účastníky o průběhu PK** - Organizátor poskytuje účastníkům základní informace o PK. Účastníkům představí důvod a cíl PK, průběh organizace i samotného setkání, roli facilitátora, který bude setkáním provázet a s účastníky probere jejich obavy a podpoří je v jejich vlastní přípravě na setkání.
- **Připravit všechny účastníky PK dle jejich individuálních potřeb** - Organizátor s účastníky dojednává termín a vhodné místo pro setkání, dojednává se všemi navrženými účastníky výsledné složení účastníků na PK, přičemž klade důraz na rovnoměrné "rozložení sil" (pozor na převahu odborníků). Zásadní je také specifická příprava dítěte s využitím vhodných technik a pomůcek (formou hry, kresby, knihy Moje setkání, profily dítěte apod.). Také se cíleně zaměřuje na potřeby dítěte, jeho obavy a podporuje jej ve vyjádření svých přání a náhledu na situaci. Je zásadní, aby dítě bylo dobře připraveno a cítilo se na setkání co nejvíce v bezpečí.

- **Zajistit podpůrné osoby** – Každý účastník má možnost si na setkání přizvat osobu, které důvěřuje a bude mu během vypjatých chvil oporou.

Vyjádření odborníka

“Případovou konferenci vnímám jako jeden ze základních nástrojů práce s rodinou a ohroženým dítětem. Ve své praxi vnímám sílu, kterou s sebou nese setkání všech osob, kterých se situace dotýká a jak velký potenciál změny v sobě nese. Není nic lepšího, než když se všichni zainteresovaní setkají, řeknou si svůj pohled na věc a společně se pokusí vymyslet, jak postupovat dál. Také ale vnímám, že k tomu, aby byla případové konference smysluplná, je nutná její důsledná organizace a facilitace nezávislých facilitátorem. Bez toho je setkání často jen velmi stresující, vysilující a nemá očekávaný výsledek ani pro sociálního pracovníka, ani pro rodinu.”

Klára Hamplová, IQ Roma servis

Pro více informací

Metodiku zahrnující mimo jiné i případové konference, naleznete na www.bit.ly/ZNRmetodika, nebo si ji můžete v IQ Roma servis vyžádat ve fyzické podobě.

INTERAKTIVNÍ PŘÍPADOVÁ KONFERENCE

Původ

Metoda vedení případové konference s důrazem na zapojení dítěte byla vytvořena ve městě Sheffield v organizaci Sheffkids, kde pracuje několik speciálně vyškolených pracovníků pro zapojování dětí, kteří se snaží změnit přístup k zapojování dětí do rozhodovacích procesů v rámci SPOD. **Metoda vychází z principů plánování zaměřeného na člověka od Helen Sanderson a mnohaletých zkušeností pracovníků týmu Sheffkids**, Clare Humberstone a Clare Holdsworth, s tvorbou praktických nástrojů a postupů pro zjišťování názoru dítěte.

Tým organizace Sheffkids vytvořil novou metodu, která umožňuje nejen přistupovat k dítěti s respektem, ale dává také jedinečnou možnost strávit s dítětem smysluplně čas a objevovat jeho svět prostřednictvím hry. Na práci organizace Sheffkids navázaly v roce 2014 české organizace Lumos Czech Republic a Amalthea, z.s., které metodu pojmenovaly „**interaktivní případová konference**“. V kontaktu s rodinou a dítětem si vypomáhají pojmy „společné setkání s dítětem“ nebo konkrétně se spojením jména dítěte – např. Lenčino setkání”.

Popis metody

Interaktivní případová konference (IPK) je **modifikovanou verzí klasické případové konference**, která se však prakticky liší přítomností dítěte jako hlavního účastníka. Setkání se více přizpůsobuje dítěti, jeho průběh je méně formální a živější. Stále však zůstává příležitostí ke sdílení a shromáždění informací mezi rodinou, odborníky a dítětem a k vytváření plánu. Účelem společného setkání je **nalezení řešení konkrétní situace, na kterém se podílejí všichni účastníci včetně dítěte**. Zároveň je ale interaktivní případová konference připravena tak, aby byla pro dítě co nejpříjemnější a aby se během ní cítilo bezpečně.

V průběhu samotné IPK se pak všichni účastníci zabývají následujícími otázkami:

- Co je pro dítě důležité právě teď?
- Co je pro dítě důležité do budoucna?
- Co v životě dítěte funguje / nefunguje?
- Jakou podporu dítě potřebuje pro zajištění zdraví a bezpečí?
- Na co bychom se ještě chtěli zeptat?

Vyjádření dítěte, které se konference účastnilo

„Toto setkání je pro každého v jakémkoli věku, protože každé dítě se dokáže nějak vyjádřit k problému a každé dítě má určitě nějaký svůj vnitřní problém, se kterým musí celý život bojovat. Já jsem se na začátku třeba hrozně bála, že se tam budou lidi hádat a že se budu bát něco říct, ale nakonec to bylo právě naopak. Právě tam bylo hodně času na to, abych se mohla vyjádřit a myslím si, že jsme tam každému dali prostor. Po setkání to bylo doma hodně napjaté protože mamka potřebovala vstřebat všechno co na setkání slyšela. Jenže to nebylo to největší haló. To největší haló se dostavilo když jsem měla jít do školy. Protože po cestě do školy jsem se najednou cítila tak strašně volná, měla jsem pocit svobody a toho že dokážu i létat v oblacích.“

Magda, 14 let

Pro více informací

Metodiku interaktivní případové konference, ze které je také uvedené vyjádření dítěte, připravilo IQ Roma servis a naleznete ji na www.bit.ly/IPKmetodika, nebo si ji můžete v IQ Roma servis vyžádat ve fyzické podobě.

RODINNÁ KONFERENCE

Původ

Metoda rodinné konference, tak jak ji známe dnes, byla zavedena do praxe orgány SPOD na Novém Zélandu, odkud se postupně rozšířila i do dalších zemí. Inspirací byl zvyk původního obyvatelstva, Maorů, kteří náročné situace svých dětí řešili skrz “rodinnou radu”. Ta zahrnovala nejen nejbližší členy rodiny ale i další členy komunity, jež byly s rodinou a dítětem v úzkém kontaktu. Uvědomovali si totiž, že záleží opravdu na nich všech, jestli bude jejich dítě v bezpečí a to ve všech ohledech.

Popis metody

Rodinná konference (dále jen RK) je tedy setkáním rodiny a dalších osob okolo rodiny (příbuzní, sousedé, přátelé, zástupci komunity atd.), s cílem společně najít řešení problému v rodině tak, aby bylo zajištěno bezpečí dítěte a posílily se kompetence samotných členů rodiny. Pojmem rodinná konference rozumíme celý proces, který začíná nabídkou RK rodině, rozšiřováním kruhu blízkých, pokračuje organizací konference až k samotnému setkání rodiny. Symbolem RK je kruh – kruh rodiny. Proto také toto setkání probíhá usazením rodiny v kruhu. RK vychází z principu ponechání odpovědnosti za řešení vlastní situace na rodině jako takové – umožňuje tedy aktivizovat rodinu v tom, aby činila vlastní rozhodnutí, a podporuje a zplnomocňuje rodinu (nukleární i širší) v tom, aby si v první fázi řešení svého problému uměla pomoci sama a využila k tomu to nejpřirozenější – sílu, možnosti a zdroje celé rodiny a širšího okolí.

Základním rozdílem mezi případovou a rodinnou konferencí je, že:

- na RK není přítomný facilitátor;
- jádrem RK je soukromý čas rodiny bez přítomnosti odborníků;
- rodina si plán tvoří úplně sama.

Vyjádření odborníka

„Rodinné setkání (tak já nejraději nazývám RK) je především o společném prožitku. Těší mě, že se i v České republice po osmileté zkušenosti s tímto přístupem začíná prosazovat konstatování zahraničních kolegů stvrzené více jak 30 letou praxí, že otázka nezní, zda se děti mají rodinných setkání účastnit, nýbrž jakým způsobem. Tedy bezpečně a po poctivé přípravě. S obavami odborníků je třeba pracovat, naslouchat jim a diskutovat je, nicméně nesmí převážít nad právem dětí podílet se na rozhodnutích, která se jich týkají.

Nejvýstižnější je nechat promluvit hlas dětí. Se souhlasem Elišky se s vámi ráda podělím o její pohled: „Osobní účast na rodinném setkání pro mě byla jistotou, že patřím do rodiny, jsem její součástí a nevynechali mě!“ Neznám přirozenější přístup, jak vyřešit složitou situaci dětí, než právě na rodinném setkání. Neznám ani situaci, pro kterou by tato forma řešení nebyla vhodná pod podmínkou, že s ní rodina včetně dětí souhlasí. Nemluvím o narychlo svolaných setkáních bez důkladné přípravy všech účastníků a většinou bez zapojení dětí, s kterými jsme se hlavně v počátcích své práce setkávali, nýbrž o rodinných konferencích s principy, které si můžete každý přenést do svého života.“

Kateřina Martínková, RK centrum

Pro více informací

Metodiku od IQ Roma servis, která zahrnuje mimo jiné i rodinné konference, naleznete na www.bit.ly/ZNRmetodika, nebo si ji od nás můžete vyžádat ve fyzické podobě.

Specializované materiály. včetně letáků, videí a výzkumných zpráv zaměřených na rodinné konference, naleznete na www.rk-centrum.cz/cz/materialy.

PRÁCE S INTERAKTIVNÍMI NÁSTROJI OD EVY ZAKOUŘILOVÉ

Poznámka editorky

Následující kapitolu pro vás napsala Eva Zakouřilová z Magistrátu města Olomouce na základě svých dlouholetých zkušeností s využíváním interaktivních nástrojů.

Původ

Metody a techniky, zaměřené na práci s dětmi, tvoří zvláštní oblast nástrojů sociální terapie. Ve své 30leté praxi sociálního pracovníka na OSPODu je ráda používám, neboť mi v mé sociálně-diagnostické i sociálně-terapeutické práci velmi pomáhají. Řada z nich je převzata z psychologie, psychoterapie či pedagogiky, mnohé jsem si pro potřeby sociální diagnostiky či terapie „upravila“ a některé jsem i sama vytvořila.

V následujícím textu představím tři různé techniky, které lze využívat jak v práci s dětským, tak i dospělým klientem, a dosahovat jimi účelu diagnostického i terapeutického – záleží na způsobu použití a vedení rozhovoru nad nimi, který zůstává alfou omegou.

Technika „Kameny“

nabízí obrovské možnosti použití, neboť hra s nimi nabízí zcela **neohraničený soubor různých sestav a postupů volených podle konkrétní potřeby**. Kameny mohou totiž představovat cokoli – osoby, problémy, přání, pocity, představy, hodnoty, nápady, těžkosti, zdroje, překážky, možnosti řešení... S jejich pomocí lze tedy znázorňovat nepřehledné množství situací (těžké rozvodové situace, jakékoliv těžkosti v rodině, včetně závislostí či jiných dysfunkcí a problémů, situace ve školním prostředí atd.). **Důležité je, aby pro hru s nimi byly k dispozici různé kameny a kamínky** – tedy různých velikostí (od malinkých až k velkým) a odstínů (od bílých k černým), a to v dostatečném množství.

Začíná se vždy jejich výběrem pro dané téma a z výchozí poziční sestavy pak spolu s klientem vytváříme různé další varianty. Instrukce, které klientovi pro jeho stavění kamínků dáváme, nebo to, jak do „hry“ sami zasahujeme, je třeba přizpůsobovat aktuální situaci, klientově odpovědi, řešenému problému či tomu, **zda nám jde o získání informací a diagnostiku, či spíše o účel terapeutický** – aby si klient něco uvědomil, něčím se zabýval. V práci s kamínky lze tak vystavět jakoukoli situaci dítěte či rodiny, zjišťovat k ní důležité informace pracovat s ní. I velmi citlivé otázky lze pomocí kamínků položit šetrnou a ohleduplnou formou (oproti běžnému rozhovoru). Zároveň bývají odpovědi od dítěte spontánnější, upřímnější a celkově kvalitnější ve vztahu k množství získaných informací a jejich objektivitě (eliminují se např. naučené odpovědi, neochota odpovídat a spolupracovat apod.).

Technika značnou měrou přispívá k podrobnému zmapování situace klienta, ke konkretizaci, k hledání řešení, k názorné demonstraci, k uvědomění si potřebných souvislostí, ke kvalitnímu porozumění, k podpoře a rozvoji komunikace, k sebevyjádření klienta, ke zpracování emočního napětí, k získání zpětné vazby, k popsání těžkostí, k pojmenování důležitých hodnot v životě klienta a uvědomění si jejich významu, apod. Práce s touto technikou je velmi příjemná, zároveň dobrodružná a pokaždé zcela jiná.

Technika „Ruka“

nabízí zcela jinou práci se situací klienta. Společné s předchozí metodou má však též značnou **univerzálnost**. **Podle způsobu použití dokáže v diagnostické práci přinést informace o názorech, potřebách, pocitech či přáních klienta**, v terapeutické práci pak umí napomáhat ke zvýšení sebevědomí, k nácviku poskytování pozitivní zpětné vazby, k podpoře a rozvoji pozitivních vztahů v rodině, k nácviku schopností najít na sobě i druhých dobré vlastnosti, k vydefinování cílů, zdrojů, potřeb, překážek apod.

Základem práce s technikou je obkreslení vlastní ruky, do jejichž jednotlivých prstíků pak dítě píše (event. symbolicky namaluje) dle instrukcí sociálního pracovníka konkrétní vyjádření (do každého prstu jednu věc, jeden nápad...). Může se jednat např. o to, co se mu ve vztahu k nějaké situaci líbí (nebo naopak nelíbí), co oceňuje, nebo čeho se bojí, co ho trápí, co by si přál, apod. Záleží prostě na tom, co potřebujeme zjišťovat nebo s čím chceme pracovat, a podle toho zadáváme vhodnou konkrétní instrukci. Ráda např. ve své práci používám techniku, kdy dítě do každého prstu napíše, co se mu líbí na rodiči, s nímž žije, rodič učiní totéž.

Následně si pak papír s takto zpracovanou rukou vymění a s klienty dále pracují – rozebíráme jednotlivé prsty, hovoříme o potřebných souvislostech, ventilujeme pocity, podporuji to, co je užitečné pro další sociální terapii apod. Je to velmi milé, příjemné, zábavné a radostné, pro mě i klienty

Technika „Zázrak“

je opět zcela jiným typem práce s klientem. **Pomáhá získat více informací o klientovi, zejména o jeho postoji k sobě samému**, o jeho ideálním obraze o vlastní osobě, ale i o jeho touhách, komplexech, sebehodnocení, starostech a těžkostech apod. Je dobré pro ni mít k dispozici následující pracovní list (viz níže), který vyplní (dítě, které ještě neumí číst a psát, jej dle našeho vysvětlení a pokynů může doplnit kresbami).

Technice „Zázrak“ jsem se naučila od mé milé kamarádky Jaroslavy Králové, která ji popsala ve své publikaci Speciální techniky sociální práce. Spousta technik pro sociální práci je uvedena **též v mé knize Speciální techniky sociální terapie rodin**. Krásné a mile jednoduché techniky nabízí i např. Lumos.

Jsi v zázračném obchodě a můžeš si cokoliv vybrat. Neplatí se zde. Může to být věc, osoba, vlastnost ..., cokoliv. Máš pouze jednu volbu.

Co to bude?
.....

Představ si, že jsi získal/a vytouženou věc. Napiš několika větami, jak se teď změní tvůj život.

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Jsi v zázračné zastavárně. Zde se můžeš zbavit toho, co nechceš. Může to být věc, osoba, vlastnost, vztah ..., cokoliv. Máš pouze jednu volbu.

Co to bude?
.....

Představ si, že jsi se vybrané věci zbavil/a. Napiš několika větami, jak se teď změní tvůj život.

.....
.....
.....
.....

KOMUNIKAČNÍ BEDNA

Původ

Komunikační bedna, v originále **Communi-crate**, vznikla v Sheffieldu ve Velké Británii. Jejími autory je tým pro zapojení dětí místního městského úřadu. Tento tým pracuje s dětmi, které jsou klienty sociálních a jiných služeb. Při práci s dětmi, které jsou například umístěné v pěstounské péči, mají různé komunikační překážky či různá fyzická i mentální postižení, potřebovali pracovníci zjišťovat jejich potřeby a přání i přes různá věková, mentální či komunikační omezení. **Komunikační bedna skvěle demonstruje obrat k reálnému zapojení dítěte do rozhodování o procesech a věcech, které se ho týkají.** Do České republiky přivezla tuto metodu organizace Lumos Czech Republic.

Popis metody

Komunikační bedna je sada nástrojů, která se **v ČR nejčastěji využívá pro přípravu dítěte na interaktivní případovou konferenci.** Jednotlivé nástroje lze však dobře využít kdekoli, kde je důležité zjistit potřeby a přání dítěte (např. v rámci sociálně právní ochrany dětí, v sociální práci s dětmi a rodinami, ve škole apod.).

Komunikační bedna **obsahuje mnoho materiálů a pomůcek. Najdete zde věci pro všechny skupiny dětí, od miminek až po teenagery, a také věci, které umožní využít toho, co má dítě rádo** - některé děti například rády tvoří, pro ty je v bedně materiál na vyrábění. Dítě tak může například vyrábět obličej se svými pocity z určité situace. Jiné děti preferují pro své vyjádření hru. Pracovník v takovém případě může využít maňásky, postavičky zvířátek či rodiny, hrací telefony či kouzelnou hůlku. Pro starší děti jsou pak lákavější spíše tištěné materiály, které je navedou k vyjádření jejich potřeb.

Jednou z hlavních pomůcek je **Jednostránkový profil. Jde o nástroj, který umožňuje navázat s dítětem komunikaci a důvěru a zároveň ho povzbudit k další spolupráci.** Jednostránkový profil se soustředí na pozitivní vlastnosti a dovednosti dítěte, na to, co má dítě rádo (případně nerado) a hlavně na to, jakou podporu potřebuje. Kromě přípravy na IPK, může profil s dítětem putovat například do různých

ústavních či nemocničních zařízení, případně může sloužit při umístění do péstounské péče, a umožňuje tak všem dospělým, kteří se kolem dítěte pohybují rychle zjistit, co má rádo a co potřebuje pro svou spokojenost. Obsah Komunikační bedny není pevně daný, je vždy potřeba zvážit, s jakou skupinou dětí budeme pracovat, co jim i pracovníkům, kteří bednu budou využívat, vyhovuje. Je potřeba si také uvědomit, že nejde o diagnostický nástroj (byť k tomu některé aktivity a materiály svádějí) a že k používání bedny je potřeba projít výcvikem. **Zejména v případě ohrožených dětí se totiž může stát, že se odkryjí hlubší problémy, a neznalý pracovník by svým neodborným přístupem mohl dítěti ublížit.**

Vyjádření odborníka

“Na školení k interaktivním případovým konferencím a Komunikační bedně jsem byla poprvé koncem roku 2015. Metoda mě okamžitě zcela nadchla, protože v praxi pracovnice sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi jsem se neustále setkávala s tím, že názor dětí na situace, které se jich přímo týkaly, nebyl vůbec brán v potaz. Postupem času jsme pořídili první pomůcky, materiály a hračky do naší Komunikační bedny a začali ji využívat pro přípravu dětí na interaktivní případová setkání. Ne vždy nakonec k setkání z mnoha důvodů došlo, ale vždy nám přišlo velmi důležité, co jsme se o dítěti v průběhu jeho přípravy dozvěděli. Začali jsme proto bednu využívat i v jiných situacích – když jsme potřebovali zmapovat nepřehlednou situaci v rodině, seznámit se s dětmi v nové klientské rodině či se ujistit, že jsme neopomněli potřeby žádného dítěte.”

Denisa Fialíková, IQ Roma servis

Pro víc informací

Fořtová, Lenka. 2014. COMMUNI-CRATE JAKO SOUBOR KOMUNIKAČNÍCH NÁSTROJŮ A POSTUPŮ PRO PRÁCI S OHROŽENÝMI DĚTMI A RODINAMI VE VELKÉ BRITÁNII A V ČESKÉ REPUBLICE. Diplomová práce, Univerzita Karlova Amalthea.

Materiály ke stažení:

[www.amalthea.cz/spolecne-setkani-s-ditetem /Latus](http://www.amalthea.cz/spolecne-setkani-s-ditetem/Latus).

Metodický manuál a materiály ke stažení:

www.latusprorodinu.cz/category/komunikacni-bedna/

Webové stránky Sheffkids.co.uk, dostupné materiály a metodiky v angličtině, některé materiály jsou dostupné i v českém jazyce.

www.sheffkids.co.uk/adultssite/Czech/resources.html

OZON

Původ

Na základě nástrojů Obecná rizika a Graf odolnosti – zranitelnosti, které převzali ze Skotska, vytvořila organizace Lumos modifikovaný zjednodušený nástroj, který by sociálním pracovníkům v České republice mohl **pomoci při pojmenování ochranných a rizikových faktorů v práci s dítětem a rodinou** v rámci sociálně-právní ochrany dětí. Tento nástroj nazvali **OZON a to podle prvních písmen grafu**, který je jeho výstupem: **Ochrana – Zranitelnost – Odolnost – Nepříznivé okolnosti**. Prvotní adaptace prošla několika pilotážemi a úpravami, aby bylo docíleno co největšího snížení subjektivního hodnocení jednotlivých pracovníků, jež tuto metodu ve své praxi využívají.

Popis metody

Nástroj má podobu dotazníku a je připraven v elektronické formě v programu MS Excel tak, aby byl přístupný všem potenciálním uživatelům a aby odpadla nutnost instalace nové, samostatné aplikace. Elektronická verze umožňuje rychlejší práci, ale s tabulkami lze pracovat i v tištěné podobě. Nástroj pomůže lépe se orientovat v případě, získat popis rizikových a ochranných faktorů a mít přehled, co ještě potřebujeme o situaci dítěte zjistit. Nelze ho však používat a chápat pouze jako mechanickou pomůcku, která by rozhodla, jak dále v práci s dítětem a rodinou pokračovat.

Část dotazníku funguje formou zaškrťování odpovědí, ale pro dobré pochopení situace je potřeba do dotazníků doplnit konkrétní informace, na jejichž základě si myslíme, že dítě je zranitelnější nebo naopak odolnější. Nástroj, tak jak je koncipován, nevytvoří sám posouzení rizik – „analýzu rizik“, nástroj pouze pomůže podívat se na situaci dítěte z jiného úhlu, upozorní, jaké informace chybí, a navede k popsání rizik a ochranných faktorů. **Výstupy z dotazníku pak poslouží jako podklad k společnému rozhodování v rámci pracovního týmu**, na případových konferencích nebo umožní reflexi na případové supervizi.

Výhody a nevýhody

Výhody nástroje:

- Použití zaškrťování odpovědí urychluje práci.
- Vyplnění komentáře vás nutí dodat konkrétní důkaz, proč si myslíte, že daná ochranná nebo riziková situace nastává.

- Vše k rizikům a ochranným faktorům je v jednom souboru.
- Výstupy se dají dobře vytisknout, nic se nemusí přepisovat.

Nevýhody nástroje:

- Zaškrťování odpovědí může vést k automatizaci a formalizaci použití dotazníku.
- Otázek je hodně a některé nejsou relevantní k určité věkové skupině.

Pro víc informací

Publikaci připravenou organizací Lumos, ze které jsme text přebrali, najdete na www.bit.ly/LumosOZON. Podrobný popis nástroje pak naleznete na straně 104.

F.I.E

Poznámka editorky

I přesto, že na první pohled se tato metoda liší od ostatních, věříme, že tu má své místo především jakožto podpůrný rozvojový nástroj. Rozvojem kognitivních dovedností dítěte posilujeme jeho schopnost vyjádřit své potřeby či hledat kroky k jejich naplnění. Dítě je tak důležitým aktérem nejen při řešení rodinné situace, ale i ve svém vlastním životě.

Původ

Feuersteinova metoda instrumentálního obohacování, která je lépe známá pod zkratkou F.I.E., má svůj původ v poválečné Izraeli. Psycholog Reuven Feuerstein si všiml, že děti, které do Izraele imigrovali z různých zemí Evropy, se v tradičních IQ testech umísťovaly velmi nízko i přesto, že u nich žádný rozvojový problém nezaznamenal. Zjistil tak, že inteligence a s ní související kognitivní funkce nejsou fixní, ale že se dají cíleně stimulovat a rozvíjet. Vyvinul proto metodu **instrumentálního obohacování, která v dítěti rozvíjí zejména předpoklady k učení jakými jsou schopnost soustředit se, vytvářet si pracovní strategie, pracovat s chybou a rozvíjet své vyjadřovací a komunikační schopnosti.**

Popis metody

S touto metodou lze pracovat jak individuálně tak ve skupinách. Setkání probíhá pravidelně (např. jednou týdně) a **je vedeno formou dialogu, prostřednictvím kterého lektor dítě provází jednotlivými pracovními listy.**

Dítě je tak vedeno k pečlivé a systematické přípravě pracovního postupu, který s lektorem následně rozebírá. Učí se tak pracovat s chybou a hledat vlastní řešení, což si sebou odnáší i do praktického života. Feuersteinova metoda je “instrumentální” proto, že **pracuje se 14 soubory úkolů, tzv. instrumenty, jejichž náročnost se postupně zvyšuje a dítě tak musí vynaložit více času a námahy k přípravě pracovní strategie. Úkoly, kterých je dohromady 350, jsou převážně abstraktní a nepřipomínají tak zadání, se kterými se dítě běžně setká ve školní výuce.**

Děti proto aktivitu vítají s nadšením – zejména na počátku. **Je důležité nepodlehnout ihned jejich tlaku k vyplňování listu, ale věnovat se přípravné fázi,** ve které lektor s dítětem probere co zadání znamená, co by mohla být strategie, která by vedla k úspěšnému splnění a co se stane, když dojde k chybě. Důležité je, aby tato příprava nebyla frontální, ale aby byly do ní děti zapojovány (např. vhodně položenými otevřenými otázkami). Klíčové je tzv. **„přemostění“ tedy projektování zkušenosti z úkolu do běžného života** a jejich další třídění a uplatňování a také počítání se změnami. Např.: červené body na listu mohou znamenat náповědu, je to nápadná, výstražná barva, která v reálu většinou znamená výstrahu. Navíc v průběhu práce se situace mění a náповěda v původně červené barvě se změní na náповědu v barvě černé. Je tedy nutné stále vyhodnocovat zkušenosti a strategie, které už děti dříve použily.

Vyjádření odborníka

“Za jeden z klíčových aspektů v práci s F.I.E. považuji tzv. ukotvování pojmů. Jde o to, že používáme slova, o kterých nevíme, jak a zda vůbec je děti chápou. Například i prostý pokyn: rozmysli si to, je vlastně prázdný pojem, pokud nevysvětlíme, co to znamená, tedy po krocích nenaplánujeme jak se orientovat ve spleti teček, které je nutné spojit. Za úspěch považuji, když se mi podaří ztlumit impulsivitu při vypracovávání úkolů – moje zkušenost je, že když dítě neví, jak si s úkolem poradit, odhodí jej. Stejně tak, jako se nesoustředí na pochopení zadání a ihned začne pracovat. Co se mi nedaří, je udržet děti u práce tehdy, pokud je složitá a je nutné ji opakovat – často mnohokrát. Mým nepřítelem v tomto smyslu je i teplé počasí – s jeho nástupem tráví děti čas venku fyzickými aktivitami a na lekce nedochází.”

Silvie Elsnerová, IQ Roma servis

Pro víc informací

V češtině: www.atc-feuerstein.cz

V angličtině: www.teacherstoolbox.co.uk/teaching-intelligence

PROSTOR PRO VAŠE ZÁPISKY

